

ΠΑΝΩ

πάνω, επίρρ. [<αρχ. ἐπάνω], επάνω· βλ. και λ. απάνω και αποπάνω. (Ακολουθούν 123 φρ.)·

- από πάνω, δηλώνει κίνηση από ψηλότερο τόπο ή σημείο συνηθώς προς τα κάτω: «η γλάστρα έπεσε από πάνω»· βλ. και φρ. κι από πάνω·

- από πάνω μέχρι κάτω ή από πάνω ως κάτω, καθ' ολοκληρίαν: «τον έκανε χάλια από πάνω μέχρι κάτω || ο τοίχος έγινε χάλια από πάνω μέχρι κάτω»·

- βαδίζει πάνω σε τεντωμένο σκοινί, βλ. λ. [σκοινί](#)·

- βάζω το 'να πόδι πάνω στ' άλλο, βλ. λ. [πόδι](#)·

- βγάζω από πάνω μου, (για ρούχα), ξεντύνομαι: «έβγαλα από πάνω μου τα ρούχα της δουλειάς και φόρεσα ρούχα καθαρά»·

- βγάζω το λεκέ από πάνω μου, βλ. λ. [λεκές](#)·

- βγαίνω από πάνω, καταφέρνω να φανώ αθώος για κάτι που μπορεί να ήμουν και ένοχος: «πάντα βρίσκει τρόπο να βγαίνει από πάνω»·

- βγαίνω κι από πάνω, όχι μόνο δεν παραδέχομαι το φταίξιμο ή το σφάλμα μου, αλλά επιπλέον αυθαδιάζω ρίχνοντας την ευθύνη σε άλλους: «γιατί φωνάζεις; Το σφάλμα ήταν καθαρά δικό σου και θέλεις να βγεις κι από πάνω!»·

- γυρεύει και ρέστα από πάνω ή γυρεύει και τα ρέστα από πάνω, βλ. λ. [ρέστα](#)·

- γυρεύει το λόγο κι από πάνω, βλ. λ. [λόγος](#)·

- δεν άφησε πέτρα πάνω στην πέτρα, βλ. λ. [πέτρα](#)·

- δεν έμεινε πέτρα πάνω στην πέτρα, βλ. λ. [πέτρα](#)·

- δεν έχει αίμα πάνω του, βλ. λ. [αίμα](#)·

- δεν κλαίω πάνω στο χυμένο γάλα, βλ. λ. [γάλα](#)·

- δεν περνάει χρόνος από πάνω του, βλ. λ. [χρόνος](#)·

- είμαι από πάνω, είμαι ο κυρίαρχος της κατάστασης, ο κυρίαρχος του παιχνιδιού: «απ' τη στιγμή που κρατώ στα χέρια μου αδιάσειστα στοιχεία για την κομπίνα που σκάρωσαν, είμαι από πάνω και δεν έχω να φοβηθώ κανένα». (Λαϊκό τραγούδι: θα διώξω και τις βάσεις τους, θα φύγω κι απ' το Ν.Α.Τ.Ο. για να 'μαστε από πάνω εμείς κι αυτοί να 'ν' από κάτω)·

- είμαι από πάνω του, βρίσκομαι σε ψηλότερη βαθμίδα κάποιας ιεραρχίας σε σχέση με κάποιον άλλον: «είμαι από πάνω του, γιατί αυτός είναι υποδιευθυντής κι εγώ διευθυντής»·

- είμαι πάνω απ' το κεφάλι του, βλ. λ. [κεφάλι](#)·

- είμαι πάνω στα ντουζένια μου, βλ. λ. [ντουζέني](#)·

- είμαι πάνω στη βράση μου, βλ. λ. βράση·

- είμαι στα πάνω μου, **α.** περνώ περίοδο καλής ψυχολογικής κατάστασης: «όταν είμαι στα πάνω μου, δε χαλώ χατίρι σε κανέναν». **β.** περνώ περίοδο καλής οικονομικής κατάστασης: «τώρα που είμαι στα πάνω μου, μπορώ να σου δώσω εκείνο το ποσό που μου είχες ζητήσει». Αντίθ. είμαι στα κάτω μου·
- είναι από δέκα γαβ γαβ και πάνω, βλ. λ. γαβ·
- είναι πάντα στο πάνω σκαλοπάτι, βλ. λ. [σκαλοπάτι](#)·
- είναι πάνω απ' όλα, είναι αμερόληπτος: «δέχομαι τη διαιτησία του τάδε, γιατί απ' ό,τι ξέρω είναι πάνω απ' όλα»·
- είναι πάνω απ' όλους, **α.** υπερτερεί σε κάτι όλων των άλλων: «όλοι τους είναι καλοί εργάτες, αλλά ο τάδε που μου λες είναι πάνω απ' όλους». **β.** είναι αμερόληπτος: «δεν υποστηρίζει κανέναν, γιατί είναι πάνω απ' όλους»·
- είναι πάνω στην τρέλα του, βλ. λ. [τρέλα](#)·
- είναι πάνω στο ζουμί του, βλ. λ. [ζουμί](#)·
- είναι πάνω στο φόρτε του, βλ. λ. [φόρτε](#)·
- είπα, ξείπα, χέζω πάνω στο λόγο μου, βλ. λ. [λόγος](#)·
- έφερε τα πάνω κάτω, βλ. λ. [κάτω](#)·
- έφυγ' ένα βάρος από πάνω του, βλ. λ. [βάρος](#)·
- έχει τα μυαλά του πάνω απ' το κεφάλι του ή έχει το μυαλό του πάνω απ' το κεφάλι του, βλ. λ. [μυαλό](#)·
- έχει το 'να πόδι πάνω στ' άλλο, βλ. λ. [πόδι](#)·
- έχω τα νεύρα πάνω απ' το κεφάλι μου ή έχω τα νεύρα πάνω απ' το κεφάλι, βλ. λ. νεύρο·
- έχω το πάνω χέρι, βλ. λ. [χέρι](#)·
- ζητάει και ρέστα από πάνω ή ζητάει και τα ρέστα από πάνω, βλ. λ. [ρέστα](#)·
- ζητάει το λόγο κι από πάνω, βλ. λ. [λόγος](#)·
- η μια πάνω στην άλλη, βλ. λ. μια·
- θα περάσεις πάνω απ' το πτώμα μου, βλ. λ. [πτώμα](#)·
- θέλει και ρέστα από πάνω ή θέλει και τα ρέστα από πάνω, βλ. λ. [ρέστα](#)·
- θέλει το λόγο κι από πάνω, βλ. λ. [λόγος](#)·
- κάθομαι πάνω απ' το κεφάλι του, βλ. λ. [κεφάλι](#)·
- κάθομαι πάνω σε ηφαίστειο, βλ. λ. [ηφαίστειο](#)·
- κάθομαι πάνω σε ωρολογιακή βόμβα, βλ. λ. [βόμβα](#)·
- κάθομαι πάνω στην υπογραφή μου, βλ. λ. [υπογραφή](#)·
- κάθομαι πάνω στο λόγο μου, βλ. λ. [λόγος](#)·

- και πάνω, **α.** περισσότερο, περισσότεροι από κάτι που μόλις προαναφέραμε: «για να μπορέσεις να παρακολουθήσεις αυτό το έργο, πρέπει να είσαι δεκαπέντε χρονών και πάνω || ήταν είκοσι άτομα και πάνω». **β.** πέρα από το κανονικό, από το επιτρεπτό όριο: «μ' έγραψε ο τροχονόμος, γιατί έτρεχα με εκατό χιλιόμετρα και πάνω». βλ. και φρ. και βάλε, λ. βάζω·

- κάτσε δω πάνω, βλ. λ. [εδώ](#)·

- κι από πάνω, επιπλέον: «δε μου επέστρεψε το παλιό του χρέος κι έρχεται με θράσος να τον δανείσω κι από πάνω». (Λαϊκό τραγούδι: στοίχημα να βάλεις **κι από πάνω**, την καρδιά κομμάτια θα την κάνω)· βλ. και φρ. από πάνω·

- μ' άφησε πάνω στη γλύκα, βλ. λ. [γλύκα](#)·

- μ' έκοψε πάνω στη γλύκα, βλ. λ. [γλύκα](#)·

- μ' έκοψε πάνω στο χέρι, βλ. λ. [χέρι](#)·

- με την ευχή μου και πάνω απ' το κεφάλι μου, βλ. λ. [ευχή](#)·

- μη με κόβεις πάνω στο χέρι, βλ. λ. [χέρι](#)·

- μη μιλάς πάνω στο χέρι, βλ. λ. [χέρι](#)·

- μιλάει πάνω σου! (για ρούχα), βλ. λ. μιλώ·

- μιλάει πάνω στο χέρι, βλ. λ. [χέρι](#)·

- ο ένας πάνω στον άλλον, βλ. λ. [ένας](#)·

- ο κόσμος ήρθε τα πάνω κάτω, βλ. λ. [κόσμος](#)·

- ο λύκος απ' την πάνω μεριά, τ' αρνί απ' την κάτω μεριά, τ' αρνί θολώνει το νερό βλ. λ. αρνί·

- ο πάνω κόσμος, βλ. λ. [κόσμος](#)·

- οι από πάνω, **α.** αυτοί που κυβερνούν, η εξουσία, η ανώτατη αρχή: «όταν οι από πάνω είναι απατεώνες, τι θέλεις να σου κάνει ο λαουτζίκος!». **β.** οι πλούσιοι, η υψηλή κοινωνία: «εσύ τώρα με τους από πάνω είσαι ή με τους εργάτες;». **γ.** αυτοί που μένουν στο επάνω διαμέρισμα από το δικό μας: «δεν έχουμε κανένα παράπονο, γιατί οι από πάνω είναι μια ήσυχη οικογένεια». Στην τελευταία περίπτωση η φρ. κλείνει συνήθως με το μας· βλ. και λ. αποπάνω·

- παίρνω τα πάνω μου, βλ. φρ. παίρνω τ' απάνω μου, λ. απάνω·

- παίρνω την αμαρτία πάνω μου, βλ. λ. [αμαρτία](#)·

- παίρνω την πάνω βόλτα, βλ. λ. βόλτα·

- πάνω απ' όλα, βλ. λ. [όλος](#)·

- πάνω απ' το προσκέφαλο ή πάνω στο προσκέφαλο (κάποιου), βλ. λ. προσκέφαλο·

- πάνω από..., **α.** περισσότερο από..., περισσότεροι από...: «κοστίζει πάνω από δέκα χιλιάδες || είναι πάνω από τριάντα χρονών || ήταν πάνω από εκατό άτομα». **β.** υπεράνω: «είναι πάνω από τις δυνάμεις μου»·

- πάνω κάτω, **α.** επαναλαμβανόμενη απομάκρυνση και επιστροφή στο ίδιο σημείο: «όλο το βράδυ πήγαινε πάνω

κάτω έξω απ' το μπαρ περιμένοντας τον άντρα της να βγει». Συνών. *πέρα δώθε*. **β.** επαναλαμβανόμενη κίνηση από το ψηλότερο σημείο στο χαμηλότερο: «μπήκαν κάτι πιτσιρίκια στο ασανσέρ και το πήγαιναν συνέχεια πάνω κάτω». **γ.** περίπου: «δεν ξέρω πόσο ακριβώς στοιχίζει, αλλά πάνω κάτω θα πρέπει να κάνει καμιά πενήνταριά ευρώ»·

- *πάνω πάνω*, εντελώς επάνω: «πάνω πάνω στη βαλίτσα είχα βάλει το σιδερωμένο μου πουκάμισο για να μην τσαλακωθεί»· βλ. και φρ. *τα λέω πάνω πάνω*·

- *πάνω που...*, ακριβώς την ώρα, τη στιγμή που ήμουν έτοιμος να προβώ σε μια ενέργεια: «πάνω που ετοιμάστηκα να κλειδώσω το γραφείο μου, χτύπησε το τηλέφωνο || πάνω που αποφάσισα να του τηλεφωνήσω, παρουσιάστηκε στην πόρτα του γραφείου μου». (Λαϊκό τραγούδι: **πάνω που** συμμαζεύτηκα κι είπα τσαρδί να στήσω, ήρθες εσύ, σώνει καλά, να μου σηκώσεις τα μυαλά και τα παλιά ν' αρχίσω!)·

- *πάνω σ' όλα*, επιπλέον: «πάνω σ' όλα μας ήρθε κι αυτό το κακό»·

- *πάνω στα κέφια* ή *πάνω στα κέφια μου* ή *πάνω στο κέφι* ή *πάνω στο κέφι μου*, βλ. λ. *κέφι*·

- *πάνω στα νεύρα μου*, βλ. λ. *νεύρο*·

- *πάνω στη βράση*, βλ. λ. *βράση*·

- *πάνω στη γλύκα*, βλ. λ. [γλύκα](#)·

- *πάνω στη γλώσσα μου το 'χω*, βλ. λ. [γλώσσα](#)·

- *πάνω στην τούρλα του Σαββάτου*, βλ. λ. *τούρλα*·

- *πάνω στην τρέλα του*, βλ. λ. [τρέλα](#)·

- *πάνω στην ώρα*, βλ. λ. [ώρα](#)·

- *πάνω στο άνθος της ηλικίας του*, βλ. λ. *άνθος*·

- *πάνω στο γιαρί μεντέτ*, βλ. λ. *γιαρί μεντέτ*·

- *πάνω στο δρόμο*, βλ. λ. *δρόμος*·

- *πάνω στο ζουμί*, βλ. λ. [ζουμί](#)·

- *πάνω στο θυμό μου*, βλ. λ. *θυμός*·

- *πάνω στο τσακ*, βλ. λ. *τσακ*·

- *πάνω στο τσακίρ κέφι*, βλ. λ. *τσακίρ*·

- *πάνω στο τσαφ*, βλ. λ. [τσαφ](#)·

- *πάνω στο φόρτε της δουλειάς*, βλ. λ. *δουλειά*·

- *πάνω στο χρόνο*, βλ. λ. [χρόνος](#)·

- *πάνω στον καλό ύπνο* ή *πάνω στον καλό τον ύπνο* ή *πάνω στον ύπνο του καλό*, βλ. λ. [ύπνος](#)·

- *πάνω στον τσούρλο και κουκούδι*, βλ. λ. [κουκούδι](#)·

- πατώ γερά πάνω στη γη, βλ. λ. [γη](#).
- πέντε πάνω πέντε κάτω, βλ. λ. [πέντε](#).
- περπατάει πάνω σε τεντωμένο σκοινί, βλ. λ. [σκοινί](#).
- πετάχτηκε πάνω σαν ελατήριο, βλ. λ. [ελατήριο](#).
- πετώ τα ρούχα από πάνω μου, βλ. λ. [ρούχο](#).
- πέφτω πάνω (σε κάποιον ή σε κάτι), **α.** προσκρούω τυχαία πάνω σε κάποιον ή σε κάτι: «όπως έτρεχα να σε προλάβω, έπεσα πάνω σ' έναν άγνωστο || καθώς κινήθηκε βιαστικά για την κουζίνα, έπεσε πάνω σε μια καρέκλα». **β.** συναντώ τυχαία κάποιον: «το πρωί πήγα στη λαϊκή κι έπεσα πάνω στον τάδε, που είχα καιρό να τον δω || καθώς ερχόμουν, έπεσα πάνω στον τάδε και με καθυστέρησε». **γ.** βρίσκομαι τυχαία σε μια κατάσταση που διαδραματίζεται ή εξελίσσεται: «όπως ερχόμουν στο ραντεβού μας, έπεσα πάνω σ' έναν καβγά κι έμεινα για λίγο να χαζέψω || μόλις έστριψα με τ' αυτοκίνητο στην Εγνατία, έπεσα πάνω σε μια διαδήλωση και κινούμασταν όλοι σημειωτόν». **δ.** επιτίθεμαι, ορμώ εναντίον κάποιου με άγριες διαθέσεις: «μόλις τον είδαν να σπρώχνει τον παπά της ενορίας τους, έπεσαν όλοι πάνω του να τον φάνε!». **ε.** ορμώ πάνω σε κάποιον ή κάτι: «ο παίχτης έπεσε με δύναμη πάνω στα πόδια του αντιπάλου του για να του αποσπάσει την μπάλα». **στ.** αντιμετωπίζω ανέλπιστα κάποιον ο οποίος έχει μια ιδιότητα που δε με συμφέρει ή που την αγνοούσα: «πήγα να τα βάλω με τον τάδε, αλλά έφαγα της χρονιάς μου, γιατί έπεσα πάνω σε μποξέρ».
- πέφτω πάνω στα φρένα, βλ. λ. [φρένο](#).
- πήδηξε μέχρι κει πάνω, βλ. λ. [πηδώ](#).
- πιάστηκαν πάνω στην πράξη, βλ. λ. [πράξη](#).
- πιάστηκε πάνω στην πράξη, βλ. λ. [πράξη](#).
- πιο πάνω, (για ομιλίες ή γραπτά κείμενα) προηγουμένως: «όπως σας είπα και πιο πάνω, χωρίς ομόνοια δεν υπάρχει προκοπή || όπως σημειώνω και πιο πάνω, τα ναρκωτικά είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος της νεολαίας».
- σεκεμέ και πάνω τούρλα, βλ. λ. [σεκεμέ](#).
- σήκω πάνω, κάτσε κάτω, βλ. λ. [σηκώνω](#).
- στάζει νερό από πάνω μου, βλ. λ. [νερό](#).
- στέκεται από πάνω μου σαν το χάρο ή στέκεται σαν το χάρο από πάνω μου, βλ. λ. [χάρος](#).
- στέκεται πάνω απ' το κεφάλι μου σαν το χάρο ή στέκεται πάνω απ' το κεφάλι μου σαν χάρος ή στέκεται σαν το χάρο πάνω απ' το κεφάλι μου ή στέκεται σαν χάρος πάνω απ' το κεφάλι μου, βλ. λ. [χάρος](#).
- στέκομαι πάνω απ' το κεφάλι του, βλ. λ. [κεφάλι](#).
- στο τέλος θα μας γαμήσει κι από πάνω, βλ. λ. [γαμώ](#).
- τα λέω πάνω πάνω, λέω, διηγούμαι κάτι εν συντομία και χωρίς πολλές λεπτομέρειες: «μας τα 'πε πάνω πάνω τι έγινε, γιατί κι αυτός δεν ήξερε λεπτομέρειες».
- τι καιρό κάνει εκεί πάνω; βλ. λ. [καιρός](#).
- το κάτω κεφάλι τρώει το πάνω κεφάλι, βλ. λ. [κεφάλι](#).

- το 'να πάνω στ' άλλο, βλ. λ. [ένας](#).
- τον έπιασαν πάνω στην πράξη, βλ. λ. [πράξη](#).
- τον έχω από πάνω μου, με επιτηρεί ενοχλητικά, καταπιεστικά: «όσο θα τον έχω από πάνω μου, δε θα μπορέσω να βγάλω καλή δουλειά, στο λέω».
- τον έχω πάνω απ' το κεφάλι μου, βλ. λ. [κεφάλι](#).
- τον στόλισε από πάνω μέχρι κάτω, βλ. λ. [στολίζω](#).
- τους έπιασαν πάνω στην πράξη, βλ. λ. [πράξη](#).
- τους πέτυχα πάνω στο τραπέζι, βλ. λ. [τραπέζι](#).
- τους τσάκωσαν πάνω στην πράξη, βλ. λ. [πράξη](#).
- φέρνω τα πάνω κάτω ή φέρνω το πάνω κάτω, **α.** αλλάζω, διαμορφώνω ριζικά, ιδίως προς το κακό: «απ' τη μέρα που ανέλαβε διευθυντής, έφερε το πάνω κάτω στη δουλειά». **β.** προκαλώ μεγάλη αναταραχή, μεγάλη αναστάτωση, μεγάλη σύγχυση. (Τραγούδι: *μουρη, μ' έχεις κάνει καπούρη, μ' έφερεις το πάνω κάτω, τζάμπα με φωνάζουν ακόμα γάτο*).
- φύγε πάνω απ' το κεφάλι μου, βλ. λ. [κεφάλι](#).
- φωτιά πάνω στη φωτιά, βλ. λ. [φωτιά](#).

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας